

ББК 74.262.6

Г35

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки Украй
(лист від 30.01.2004р. № 1/11-385)*

ЗМІСТ

Програми для профільного навчання	
Географія, 10-11 класи. Пояснювальна записка	3
Глобальна географія. Н. Муніч, П. Шищенко	5
Геоекологія. Г. Уварова	27
Загальна географія. С. Кобернік, Р. Коваленко	37
Взаємодія суспільства і природи. / . Половина	57
Медична географія. Л. Паламарчук, В. Шевченко	65
Країнознавство. Н. Бескова, В. Бойко	71
Географія населення з основами демографії. Л. Паламарчук	103
Політична географія. М. Сорока	113
Географія культури світу. Л. Мелько	123
Конструктивна географія. Н. Муніч, П. Шищенко	145
Рекреаційна географія. Л. Паламарчук, Г. Підгрушний	163

Відповідальна за випуск
начальник відділу суспільно-гуманітарної освіти департаменту загальної середньої і дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України
Н.Бескова

Географія, 10 - 11 кл.: Програми для профільн.
Г35 навчання в загальноосвіт. навч. закладах/
[Н. Бескова, В. Бойко, С. Кобернік та ін.]. -
К.: Пед. преса, 2005. - 172 с.

ББК 74.262.6

© Міністерство освіти і науки України, 2005

© Видавництво «Педагогічна преса», 2005

ПРОГРАМИ ДЛЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Географія, 10- 11 класи

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сьогодні суспільство настійно вимагає поліпшення якості освіти взагалі і географічної, зокрема. Характеризуючи сучасну модель географії, бачимо, що, по-перше, їй властива інтегративність: у галузі географічного знання стикаються знання біологічні, геологічні, економічні, соціальні, політичні та ін. Унікальною є і друга особливість географії — її конкретність. Жодна наука не має такого тісного зв'язку з дійсністю, як географія. Вона вивчає природні, економічні та соціальні явища і процеси не ізольовано, а в тісному взаємозв'язку з реальними умовами життя на Землі.

Правильно сформовані географічні знання в загальноосвітній школі мають визначати в учнів систему поглядів на природу і суспільство, ставлення до природного і соціального середовища. Географічні знання мають сприяти активному сприйманню молоддю таких загальнолюдських цінностей, як демократія, правова держава, екологічна культура, повага до культур інших народів, збереження своїх етнічних особливостей та ін.

Школа має йти попереду змін, що відбуваються в суспільстві, готуючи школярів до адекватного їх сприймання в суспільстві та виробництві. Величезний, якщо не вирішальний, вплив на нові покоління має інформація про традиційно демократичні країни з високорозвиненою економікою. Ця інформація пробуджує прагнення до отримання конвертованої ринкової освіти. Одним з найважливіших елементів такої освіти є географічні знання та вміння мислити географічно.

Недостатня кількість навчального часу, що виділяється на вивчення географії у старшій школі, не може задовольнити потреби школярів у географічних знаннях. Тому зміст базових дисциплін доповнюється географічними курсами за вибором.

Починаючи з 2003/04 навчального року, взято курс на профільне навчання учнів старшої школи, адже саме старша школа покликана створювати умови для підготовки молоді до виконання своїх соціальних функцій — трудових, пізнавальних, суспільних, а також до подальшого продовження освіти. Вивчення географії в 10—11 класах здійснюється в рамках обов'язкового курсу «Економічна і соціальна географія світу», який включає інваріантну складову змісту, та за рахунок варіативної складової відповідно до специфіки навчального закладу чи класу. До варіативної частини профільного навчання внесено такі географічні курси, які найбільш суттєво пов'язані з профілем класів та шкіл і сприятимуть розширенню знань старшокласників, озброєнню їх методами наукових досліджень та практичними вміннями.

Для класів і шкіл усіх профілів обов'язковим є вивчення курсу «Економічна і соціальна географія світу» в 10 класіта пропонують-ся додатково різноманітні географічні курси для посилення окремих профілів, які можна викладати в10і11 класах.

Збірник містить програми для профільного навчання, основною метою яких є формування знань, умінь і навичок, необхідних для успішного вивчення профільних дисциплін у школі, та підготовка учнів до навчання у вищих навчальних закладах.

Для різноманітних профілів пропонується низка програм: для філологічного — «Країнознавство», «Географія культури світу»; для суспільно-гуманітарного — «Країнознавство», «Географія населення з основами демографії», «Політична географія»; для фізико-математичного і технологічного — «Конструктивна географія»; для хіміко-біологічного та екологічного — «Геоєкологія», «Взаємодія суспільства і природи»; для медичного — «Медична географія»; для спортивного — «Рекреаційна географія». У природничому профілі посилення географічної складової здійснюється за рахунок викладання курсів: «Глобальна географія», «Геоєкологія», «Загальна географія», «Країнознавство».

Для кожної програми написано пояснювальну записку, де сформульовано концепцію програми, загальну мету вивчення курсу, наведено основні вимоги до рівня засвоєння навчального матеріалу та подано стислі методичні рекомендації. Також додається список основної та додаткової літератури.

При організації профільної навчальної діяльності учнів-старшокласників рекомендуємо широко використовувати комплексні географічні практикуми, міжпредметні семінари та конференції, організовувати проектну діяльність учнів, спрямовану на розв'язання географічних задач, у першу чергу, геоєкологічного та геоєкономічного змісту.

Навчальні заклади, базуючись на принципах профільного навчання (варіативності й альтернативності, наступності та неперервності, гнучкості тощо), за рахунок комбінації обов'язкового курсу та курсів за вибором формують робочі плани, чим забезпечують повноцінність і варіативність географічної освіти учнів.

ГЛОБАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

(70 год)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Концепція профільного навчання у старшій школі передбачає напрями, що містять знання про природу, людину, суспільство, культуру, науку та виробництво. Програма запропонованого курсу «Глобальна географія» відповідає потребам і загальнокультурної, загальноосвітньої, і профільної підготовки, оскільки її зміст збігається із названими вище напрямками. Глобальна географія займає все вагоміше місце в системі освіти різних країн світу, що пов'язано з великим пізнавальним та виховним значенням цього курсу.

Глобальна географія вивчає всю Землю в її різноманітті, процеси, що мають глобальний характер, проблеми, які вже набули масштабів та значення світових. Це наука, яка вивчає глобальні геосистеми та їхні складові (компоненти та їхні взаємозв'язки).

Загальнопланетарні процеси та явища природного й антропогенного походження потребують їх цілісного, комплексного осмислення, оскільки вони проявляються на Землі. Просторові аспекти цього динамічного комплексу у всіх проявах його життя і майбутнього є предметом дослідження «Глобальної географії». Саме географії під силу його пізнання, оскільки вона залишається єдиною дисципліною, що синтезує природничий та суспільний напрями в науці.

Глобальні процеси і позитивного характеру, і ті, що загрожують існуванню людства, відбуваються в географічному просторі. Ця обставина має бути врахована для ефективного впливу на їх перебіг. Особливо це стосується проблем, що загрожують існуванню цивілізації та географічної оболонки. До найгостріших глобальних проблем відносять світові та регіональні конфлікти, екологічні, демографічні, сировинні проблеми, посилення диспропорції в розвитку країн світу та рівнях споживання, поширення небезпечних хвороб, «кризу культури» та ін.

Глобалізація охоплює господарство, особливо промисловість, транспорт, зв'язок, фінансову сферу, а також науку, освіту, інформацію та інформатизацію, управління. Ці явища викликають і схвалення, і протести світової громадськості. З'явилися глобальні громадські рухи «зелених», «антиглобалістів». Світова управлінська структура — ООН проголосила програму «Порядок денний на XXI сторіччя», у якій виходом із глобальної кризи пропонується сталий розвиток. Оскільки сталий розвиток передбачає, зокрема, розумне використання ресурсів і природного, і антропогенного походження без втрати їх для майбутніх поколінь, — роль географічних знань набуває величезного значення. Адже, щоб розумно розподіляти, треба знати, якої якості ці ресурси, скільки їх, як використовуються, кому потрібні і де містяться. На ці питання покликана відповісти географія, в тому числі «Глобальна географія», що сприятиме вирішенню таких завдань:

- о • оволодіння системою знань про глобальні процеси сучасності що винятково важливо для цілісного осмислення планетарно спільності людей, єдності природи і суспільства;
- формування глобального мислення на протигагу місцевим і власницьким інтересам, переконання у взаємопов'язаності загально-людських, національних, особистісних інтересів;
- розвиток пізнавального інтересу учнів до проблем соціального характеру, міжнаціональних відносин та моралі, виховання толерантного ставлення до інших народів і культур;
- озброєння учнів спеціальними та загальнонауковими вміннями що дає змогу самостійно здобувати інформацію географічного характеру з цього курсу;
- спонукання до дій за принципами: «ставитись до інших так, як хотілося б, щоб ставились до тебе» та «мислити глобально — діяти локально».

Курс «Глобальна географія» дасть змогу інтегрувати знання, набуті з інших предметів, максимально використати загальноосвітній та культурологічний потенціал географії як навчального предмета, поєднувати лінійно-ступінчастий та концентричний принципи в навчанні.

Вивчення курсу передбачає використання теоретичної складової, в тому числі властивого глобальній географії понятійно-термінологічного апарату в підручниках, словниках, а також широке залучення сучасних джерел інформації. До окремих тем включено творчі практичні роботи, спрямовані на розвиток інтересу до предмета, небайдужого ставлення до навколишнього середовища і Землі в цілому.

Курс розрахований на 70 годин. Включає чотири розділи і 26 тем. Пропонується 12 практичних робіт. Передбачено 2 год резервних, які можна використати для виконання додаткових практичних робіт чи консультацій для підготовки до семінарських занять.

К-сть один	Зміст теми	Навчальні досягнення
4	<p>Вступ</p> <p>1. Глобальна географія та глобалістика</p> <p>Глобальна географія - новий напрям географічної науки. Джерела знань курсу «Глобальна географія»</p> <p>Глобалізм як багатоскладова проблематика сучасності. Міждисциплінарний характер глобалістики</p> <p>Напрями вивчення глобалістики: природничо-наукові та суспільні</p> <p>Об'єкти глобальних географічних досліджень.</p> <p>Предмети глобальних географічних досліджень</p> <p>Методи дослідження глобальних процесів і явищ. Інтегративність дослідження та розв'язання глобальних проблем</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє відмінність між поняттями <i>глобалістика</i> та <i>глобальна географія</i>; • знає об'єкт, предмет глобальної географії, її загальний зміст і завдання; • уміє обґрунтувати інтегративність дослідження глобальних проблем та визначати методи їх досліджень
	<p>2. Глобальні процеси і явища в географічному просторі</p> <p>Глобальні процеси та явища у природі. Антропогенно зумовлені глобальні природні процеси</p> <p>Глобалізація соціально-економічних процесів. Глобальні процеси та явища у суспільстві, їх історико-географічний зміст. Невідворотність глобалізації у ви-</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє суть глобальних процесів у природі та суспільстві; • знає історико-географічний зміст глобальних процесів і явищ; • уміє виявляти явища глобалізації у навколишньому середовищі і з'ясувати їх позитивні та негативні наслідки

Дата **К-сть**
годин**Зміст теми****Навчальні досягнення**

робничій та невиробничій сферах діяльності людини

Позитивні та негативні наслідки глобальних процесів у природі і суспільстві

Глобальне управління і можливість керування глобальними процесами

Практична робота

№ 1. Виявлення явищ глобалізації у навколишньому середовищі. З'ясування позитивних та негативних факторів глобалізації на місцевому рівні.

I. Сучасна Земля - рідна оселя людства (20 год)

3. Ландшафтна оболонка та її закономірності

Організація ландшафтної оболонки, функції та закономірності. Ландшафт і людина. Соціальні функції ландшафтів

Антропогенні ландшафти. Класифікація залежно від ступеня їх трансформації внаслідок впливу на них людини (практично не змінені, частково змінені, порушені, сильно змінені, штучні)

Культурні ландшафти як гармонія діяльності людини в природі

Учень:

- **уявляє** ландшафти природні та антропогенні;
- **знає** закономірності поділу ландшафтної оболонки та причини її перетворення;
- **уміє** розпізнавати ландшафти та визначати шляхи їх гармонізації

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення
		<p>Практична робота</p> <p>№ 2. Виявлення культурних ландшафтів у навколишньому середовищі. З'ясування наявності подібних ландшафтів у різних країнах світу.</p>	
		<p>4. Людство, цивілізації та їх географія</p> <p>Народи та етнічні групи. Особливості етнічної, мовної, релігійної структури людства. Етногеографія. Вчення про цивілізації</p> <p>Культурно-історичні регіони</p> <p>Глобальні процеси взаємодії і взаємопроникнення регіональних цивілізацій</p> <p>Проблема збереження національних культур і толерантних відносин. Всесвітня культурна спадщина</p> <p>Практична робота</p> <p>№ 3. Виявлення національно-культурних об'єктів в Україні, які є або можуть стати такими, що належать до всесвітньої культурної спадщини.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє етнічну структуру людства; • знає причини взаємопроникнення регіональних цивілізацій та проблеми, пов'язані з цими процесами; • уміє визначати шляхи уникнення стирання відмінностей національних культур та їх збереження
		<p>5. Геополітична картина світу</p> <p>Формаційно-цивілізаційний рух. Взаємозв'язок географічного простору та політики. Формування й еволюція геополітики як географічного напрямку</p> <p>Політична географія</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє сучасну геополітичну карту світу; • знає причини еволюції та напрями глобалізації політики; • уміє аналізувати прояви геополітичних інтересів держав, регіонів і політичних організацій

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення
		<p>Держави і форми їх організації. Політична карта- динамічна система</p> <p>Сучасна геополітична карта світу. Геополітичні інтереси та шляхи їх досягнення. Основні напрями глобалізації політики. Регіональний поділ та поляризація світу. Національний егоїзм. Режисери та контролери долі світу</p> <p>Геополітичні інтереси та проблеми України. Сценарії майбутньої геополітичної картини світу. Європейський вибір України</p> <p>Практична робота</p> <p>№ 4. Аналіз геополітичного</p>	<p>положення України, геополітичного положення України у зв'язку зі (МІНОЮ політики сусідніх держав, інших держав світу.</p>
		<p>6. Економічна диференціація та інтеграція світу</p> <p>Тривалий і суперечливий шлях людства до соціально-економічного прогресу. Науково-технічний прогрес</p> <p>Міжнародний поділ праці. Світове господарство та його ресурсний потенціал. Світова торгівля - основа міжнародного поділу праці. Зміна ролі і місця</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє структуру світового господарства та його ресурсний потенціал; • знає шляхи та форми інтернаціоналізації національних господарств, їх позитивні та негативні наслідки; • уміє порівнювати економічні інтереси держав і транснаціональних економічних структур

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення
------	----------------	------------	----------------------

національних господарств.
Інтернаціоналізація

Економічна інтеграція та її форми. Згубність політики економічної ізоляції. Технологічний і економічний прорив розвиненої зони світу. Інтеграція економіки країн, що розвиваються, у світову економіку. Глобальні економічні центри. Міжнародні економічні організації. Інформаційно-телекомунікаційний простір та його роль у світовому господарстві

Переваги і небезпеки глобалізації (заміщення національних економічних підсистем транснаціональними) сучасного світового господарства. Прибічники та противники глобалізації. Антиглобалістський Рух

Україна у світовому господарстві. Партнери і конкуренти. Україна в світових економічних організаціях

Дата К-сть
годин

Зміст теми

Навчальні досягнення

Практична робота

№ 5. Характеристика зміни структури зовнішньої торгівлі (фактора міжнародного географічного поділу праці) України на основі даних статистики. Порівняння з аналогічними показниками розвинених країн та країн, що розвиваються.

II. Проблеми людства: масштаби, значення, динаміка (25 год)

7. Проблеми насильства

Види насильства. Геоконфліктологія. Війни як найбільша небезпека для людства в ядерну епоху

Локальні та регіональні конфлікти, небезпека переростання їх у світову війну, їх причини і наслідки.

Проблема біженців. Міжнародні дії щодо відвернення війн та їх наслідків. Участь України у миротворчих операціях

Тероризм, повітряний тероризм (хайджекінг)

Тендерне насильство. Насильство над дітьми. Міжнародні дії у розв'язанні проблем насильства над особистістю

Геокриміногенна ситуація. Інтернаціоналізація боротьби зі злочинністю

Дефіцит демократії і свободи як насильство над особистістю. Демократичні та реакційні держави

Учень:

- **уявляє** види насильства та їх історичні й регіональні прояви;

- **знає** причини та наслідки насильства в різних регіонах і причини глобальних проявів насильства;

- **уміє** аналізувати приклади подолання проблеми насильства в різні епохи та в різних регіонах

• — Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення
		<p>8. Демографічна проблема</p> <p>Демографічні процеси. Демографічна поведінка як система взаємопов'язаних дій та вчинків, спрямованих на зміну та збереження демографічного стану спільноти людей. Типи відтворення населення</p> <p>Вікова і статева структура населення. «Демографічний вибух», причини, наслідки, моделювання можливих перспектив</p> <p>Депопуляційні тенденції. Демографічна політика. Зв'язок демографічної політики із соціально-економічними умовами країн світу. Теорія демографічного переходу. Демографічний оптимум. Вплив міграцій на демографічні показники. Демографічна ситуація в Україні</p> <p>Практична робота</p> <p>№ 6. Аналіз демографічних показників у межах навчального закладу, мікрорайону, населеного пункту. Виявлення демографічних проблем унаслідок аналізу причин їх появи на досліджуваній території.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє демографічні процеси та їх складові у світі; • знає причинно-наслідкові зв'язки виникнення демографічних проблем; • уміє аналізувати демографічні показники, характеризувати шляхи досягнення демографічного оптимуму в країнах і регіонах світу
		<p>9. Глобальна етнічна криза</p> <p>Інтернаціоналізація сучасного життя і зростаюча економічна й технологічна взаємозалежність держав</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє суть глобальної етнічної кризи; • знає форми проявів етнічної кризи в різних регіонах світу;

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення
		<p>Прагнення етносів до самовизначення націй. Конфліктопровокуючі чинники та їх географічне тлумачення</p> <p>Форми проявів етнічної кризи в різних регіонах світу. Принцип відповідності державних і національних кордонів. Асиміляція та дисиміляція. Екологія та етнос. Трайбалізм. Проблеми корінних націй в Україні. Етноменшини в Україні</p>	<ul style="list-style-type: none"> • уміє визначати регіони відповідності державних та етнічних меж
		<p>10. Проблеми здоров'я і довголіття</p> <p>Здоров'я як багатоаспектна категорія: біологічна, фізіологічна, моральна, психічна, інтелектуальна</p> <p>Тривалість життя - складова індексу людського розвитку, критерій цивілізованості суспільства</p> <p>Медицина географія. Нозогеографія (географія хвороб). Епідеміологічна географія. Просторове поширення небезпечних хвороб</p> <p>Причини швидкого глобального поширення небезпечних хвороб. Міжнародні дії з локалізації небезпечних хвороб та лікування хворих</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє географічні відмінності проблеми здоров'я і довголіття, предмет медичної географії; • знає причини просторового поширення хвороб і приклади міжнародних дій щодо відвернення епідемій; • уміє доводити, що власне здоров'я і ставлення до нього — це не лише особиста проблема, а культ здоров'я — це шлях до розв'язання глобальної проблеми здоров'я і довголіття

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення
		<p>Здоров'я і довголіття. Глобальне значення збільшення середньої тривалості життя. Проблеми довгожителів і шляхи їх розв'язання. Зв'язок проблем здоров'я і довголіття з іншими глобальними проблемами</p>	
		<p>11. Проблема відсталості</p> <p>Критерії економічного розвитку. Рівень життя населення. Прожитковий мінімум. Споживчий кошук. Рівень споживання</p> <p>Відсталість і бідність. Відмінності. Бідність - гальмо прогресу. Абсолютна бідність, відносна бідність. Межа бідності. Закон Енгеля. Працюючі бідні</p> <p>Причини, масштаби і критерії відсталості. Відсталість і географічне середовище. Зовнішня заборгованість як фактор відсталості. Найменш розвинені країни світу. Зв'язок відсталості з іншими глобальними проблемами</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє складові проблеми бідності; • знає критерії відсталості держав; • уміє характеризувати зв'язок відсталості з іншими глобальними проблемами
		<p>12. Продовольча проблема</p> <p>Продовольство - одна з найважливіших потреб людства. Джерела харчування в минулому і тепер. Регіональні типи харчування. Структура харчу-</p>	

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення
1 0		<p>вання в різних країнах. Якість харчування. Неповноцінне харчування. Прихований голод. Голод. Голodomори - злочин проти людства. Географія недоїдання</p> <p>Сахельські посухи. Продуктивність орної землі. Шляхи розв'язання продовольчої проблеми. «Зелена революція». Генетично змінені продукти. Етичне споживання їжі</p> <p>Структура харчування та забезпечення їжею населення України. Можливості України повернути статус годувальниці Європи. Забезпечення зростаючого населення Землі продовольством: проекти і перспективи</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє структуру харчування та географію недоїдання і голоду; • знає причини продовольчої проблеми у світі! • уміє прикладами проілюструвати шляхи розв'язання продовольчої-проблеми в країнах світу та пропонувати проєкту розв'язання глобальної продовольчої проблеми
		<p>Практична робота</p>	
		<p>№ 7. Аналіз харчування у сім'ї, навчальному закладі. Дослідження традицій споживання їжі в інших країнах. Знаходження фактів, які підтверджують думку, що споживання їжі людиною для підтримання життєздатності є водночас показником її загальної культури.</p>	
		<p>13. Сировинна проблема</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє суть глобальної сировинної проблеми, способи і масштаби використання сировинних ресурсів; • знає причинно-наслідкові зв'язки між збільшенням використання сировинних ре-

Зміст теми

Лісові ресурси. Оборотно-використання сировини. Вторинні ресурси. Мало-відходні та безвідходні технології

Утилізація сміття. Сировинна криза, її вплив на інші глобальні проблеми

14. Енергетична проблема

Суть та масштаби енергетичної проблеми. Структура виробництва енергії. Невідновні джерела. Традиційні та альтернативні джерела енергії. Проблеми технічної надійності АЕС. Міжнародний контроль за використанням атомної енергії. Енергозберігаючі технології. Енергетична стратегія України

Енергетика майбутнього. Зв'язок глобальної енергетичної проблеми з іншими глобальними проблемами

Практична робота

№ 8. Дослідження споживання сировини та енергії у власному навчальному закладі.

15. Проблеми Світового океану

Особливості океанської стихії. Функції океану в підтриманні рівноваги в географічній оболонці. Ресурси Світового океану та

Навчальні досягнення

сурсів і породженням нових глобальних проблем;

- **уміє** запропонувати способи персонального внеску в розв'язання глобальної сировинної проблеми

Учень:

- **уявляє** джерела енергії, їх класифікацію за походженням і використанням, наявність у різних регіонах світу;

- **знає** причини виникнення енергетичної проблеми у різних регіонах світу;

- **уміє** запропонувати способи особистого внеску в розв'язання глобальної енергетичної проблеми, знаходити причини породження інших глобальних проблем проблемою енергодефіциту

Учень:

- **уявляє** особливості океанської стихії та її ресурси;

- **знає** проблеми Світового океану та причини їх виникнення;

Дата К-сть
годин

Зміст теми

Навчальні досягнення

їх класифікація. Біологічні ресурси. Мінеральні ресурси. Енергетичні ресурси

Проблеми освоєння ресурсів Світового океану. Міжнародне регулювання експлуатації акваторії Світового океану та використання ресурсів. Глобальні проблеми Світового океану та зв'язок їх з іншими глобальними проблемами

16. Інші глобальні проблеми

Проблема урбанізації. Переважання міського населення світу над сільським - ознака ХХІ ст. Урбанізація як глобальний історичний процес. Фактори формування міського середовища. Вплив міст на природні системи в містах і прилеглих до них територіях. Вузол суперечностей у глобальному процесі урбанізації. Субурбанізація. Урбанізовані регіони. Рурбанізація. Особливості та наслідки урбанізації у країнах з різним соціально-економічним розвитком

Проблема технологічних аварій та катастроф. Катастрофи виробничого характеру та їх глобальний прояв. Класифікація техноло-

• **уміє** знаходити зв'язки проблем Світового океану з іншими глобальними проблемами людства

Учень:

- **уявляє** суть проблеми урбанізації, технологічних аварій, стихійних природних явищ, проблем наукового характеру;
- **знає** причини виникнення та поширення їх у різних регіонах світу;
- **уміє** запропонувати шляхи розв'язання цих проблем

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення
		<p>гічних аварій. Контролювання технологічних систем системою автоматики, його небезпеки. Географічні та соціально-економічні аспекти проблеми технологічних аварій. Міжнародні дії з недопущення технологічних аварій і боротьби з їх наслідками</p> <p>Стихійні природні явища та їх класифікація. Географічні аспекти виникнення. Еволюція поведінки людини та ставлення до стихійних природних явищ. Причини збільшення їх частоти та масштабів. Зростання небезпеки природних катаклізмів, що призводять до руйнування небезпечних промислових об'єктів. Збільшення числа постраждалих через зростання кількості та концентрації населення у небезпечних районах. Міжнародні дії з попередження стихій, дослідження їх природи та боротьба з наслідками</p> <p>Проблеми наукового характеру. Глобалізація і наука. Фактори інтеграції та інтернаціоналізації наукових досліджень. Дослідження та освоєння космосу. Дослідження внутрішньої будови Землі. Дослі-</p>	

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення і
		дження передбачення стихійних природних явищ та погоди. Дослідження резервів людського організму, причин виникнення хвороб та ін.	
НІ. Глобалізація екологічних проблем (15 год)			
		<p>17. Глобальна екологія</p> <p>Екологічний імператив. Від макросистеми до глобальної системи</p> <p>Ключові проблеми глобальної екології. Традиційна екологія та геоекологія. Витоки, спільне та відмінне</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє об'єкт і предмет глобальної екології; • знає, що таке екологічний імператив, проблеми глобальної екології; • уміє розрізнати глобальні, регіональні та локальні екологічні проблеми
		<p>18. Техногенез: глобальні масштаби і регіональні прояви</p> <p>Зростання техногенного навантаження на середовище. Техногенез і антропогенез. Етапи та величини техногенезу. Показники, що характеризують сукупність процесів у природному середовищі, спричинених господарською діяльністю людини. Масштаби техногенезу у країнах із різним соціально-економічним розвитком. Глобальні наслідки техногенезу</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє процеси техногенного навантаження на навколишнє середовище; • знає показники, що характеризують сукупність процесів у природному середовищі, спричинених господарською діяльністю людини, глобальні наслідки техногенезу; • уміє визначати масштаби техногенного навантаження в навколишньому середовищі та передбачати його глобальні наслідки

Дата К-сть
годин

Зміст теми

Навчальні досягнення

Практична робота

№ 9. Дослідження техногенного навантаження у навколишньому середовищі та його впливу на віддалені об'єкти.

19. Біосфера - складова географічної оболонки

Геобіоісторичність біосфери

Межі біосфери та її функції в географічній оболонці. Життя як термодинамічний процес: енергетична, деструктивна, концентрична, середовищевірна функції біосфери. Біогеохімічний кругообіг елементів

Вплив біосфери на інші оболонки Землі. Біологічне різноманіття: причини втрати та шляхи збереження. Ноосфера - якісно нова, вища стадія розвитку біосфери. В. Вернадський про ноосферу

Тема 20. Екологія атмосфери, гідросфери, педосфери

Атмосфера та її склад. Функції атмосфери. Атмосферні явища. Викиди в атмосферу. Забруднення атмосфери. Явища «парникового ефекту» та «ядерної зими». Зміни в озоновому шарі атмосфери

Гідросфера та її складові.

Учень:

- **уявляє** складові біосфери та її місце в географічній оболонці;
- **знає** функції біосфери та закономірності в ній;
- **уміє** спроєктувати ситуацію порушення біосфери і глобальні його наслідки

Учень:

- **уявляє** сфери географічної оболонки, їхнє місце, склад і функції;
- **знає** екологічні проблеми атмосфери, гідросфери та педосфери;
- **уміє** обґрунтувати заходи щодо ліквідації екологічних проблем у географічній оболонці

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення і
		<p>Явища в гідросфері. Екологія гідросфери. Водокористування і водоспоживання. Нераціональне використання води. Забруднення Світового океану. Очищення та знешкодження стічних вод</p> <p>Педосфера - продукт живої та неживої природи, складна природна система. Роль ґрунтів у природі. Земельний фонд світу та його використання. Деградація та забруднення земель. Нераціональне землекористування. Заболочування і засолення. Ерозія вітрова та водна. Зміни рослинного покриву. Опустелювання. Рекультивація</p>	
		<p>21. Соціальна екологія</p> <p>Соціальна екологія - комплекс наукових дисциплін, що розглядають взаємозв'язок у системі суспільство - природнесередовище. Екологія людини</p> <p>Історія розвитку взаємодії людини з навколишнім природним середовищем. Угрупування мисливців і збирачів. Землероби та скотарі. Промислова революція. Індустріальне урбанізоване суспільство. Постіндустріальне інформаційне суспільство.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє систему суспільство — природне середовище; • знає категорії оцінки якості середовища для існування людини; • уміє запропонувати моделі середовища, сприятливого, неагресивного, комфортного для різних категорій населення

**К-сть
годин****Зміст теми****Навчальні досягнення**

Трансформація поняття «робота» в постіндустріальному суспільстві

Середовище та його якість. Оцінка впливу факторів навколишнього середовища на самопочуття людини. Зміни в природі та їх вплив на здоров'я людини. Ендемічні мікроелементози

Вплив забруднення навколишнього середовища на здоров'я людини. Антропоєкологічна стомлюваність. Радіаційний фактор. Його вплив на екостан природи та здоров'я людини. Екопроблеми харчування людини. Екологія людини в умовах надзвичайних ситуацій

«Забруднення» соціального середовища. Спільні та відмінні риси прояву проблем кризи культури, моралі та сім'ї в різних регіонах світу. Глобальні причини та наслідки їх виникнення. Міжнародні дії в розв'язуванні проблеми «екології душі»

Соціоекологія і глобальні моделі соціального розвитку. Екологія та національні інтереси. Екологічне навчання та виховання

|
o

Дата К-сть
годин

Зміст теми

Навчальні досягнення

1
0**Практична робота**

№ 10. Підготовка анотації статті з періодичного видання, зміст якої стосується проблеми якості середовища (природного чи соціального). Аналіз причин виникнення проблеми.

22. Геоекологія України

Екологічні проблеми України, їх класифікація. Регіональні аспекти екологічних проблем України та шляхи їх розв'язання. Екологічне законодавство. Природоохоронні території. Україна в міжнародних природоохоронних проектах та екологічних організаціях

Учень:

- **уявляє** екологічні проблеми України як регіональний аспект глобальних екологічних проблем;
- **знає** особливості регіональних екологічних проблем України та шляхи розв'язання;
- **уміє** запропонувати свій екологічний кодекс поведінки для недопущення екологічних проблем власною життєдіяльністю

Практична робота

№ 11. Розроблення власного проекту збереження природи у своєму населеному пункті, мікрорайоні, на своїй вулиці.

IV. Сталий розвиток — стратегія розвитку людства на XXI століття (4 год)**23. Теоретичні аспекти ідеї сталого розвитку**

Сталий розвиток як проблема. Витоки ідеї та поняття сталого розвитку. Категорії сталого розвитку. Концепція сталого розвитку та її основні положення. Географічні аспекти

Учень:

- **уявляє** сталий розвиток як стратегію розвитку людства на XXI ст., її географічний аспект;
- **знає** витоки, категорії, концепцію, індикатори сталого розвитку;
- **уміє** здійснити моніторинг індикаторів сталого

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення
		ти сталого розвитку. Завдання та критерії сталого розвитку. Індикатори та показники сталого розвитку. Моніторинг індикаторів сталого розвитку	розвитку в навколишньому середовищі
		<p>24. Реалізація ідеї сталого розвитку на глобальному та регіональному рівнях</p> <p>Роль суспільства у впровадженні сталого розвитку. Відмінності у впровадженні принципів сталого розвитку в різних країнах. Міжнародні організації та установи, що опікуються питаннями сталого розвитку</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє роль суспільства у впровадженні ідей сталого розвитку; • знає принципи реалізації ідей сталого розвитку в різних країнах; • уміє визначити напрями діяльності міжнародних і вітчизняних організацій, що опікуються ідеєю сталого розвитку
		<p>25. Проблема сталого розвитку в Україні</p> <p>Україна на шляху до сталого розвитку: проблеми і перспективи. Від ідеї до національної стратегії. Стратегічні пріоритети національного шляху сталого розвитку в економічній, соціальній та екологічній сферах. Саміт «Довкілля для Європи» в Україні</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє необхідність для України впровадження ідей сталого розвитку; • знає стратегічні пріоритети національного шляху до сталого розвитку; • уміє користуватись інформацією ЗМІ для орієнтування в напрямках діяльності України на шляху до сталого розвитку
		<p>26. Локальний рівень реалізації ідеї сталого розвитку</p> <p>Сталий розвиток і особистість. Залежність реалізації ідеї сталого розвитку від по-</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявляє особистісну роль у реалізації ідей сталого розвитку; • знає про залежність реалізації ідеї сталого розвитку на

Дата	К-сть годин	Зміст теми	Навчальні досягнення
І С		зици людини - мешканця мікрорайону, населеного пункту, громадянина країни, жителя Землі. Усвідомлення залежності глобальних процесів від дій конкретної людини, особистої відповідальності за долю Землі та людства	локальному рівні від регіональних та глобальних рівнів і навпаки; • уміє поводитись у нівоколишньому середовищі зважено, з огляду на необхідність не залишити боргів, узятих у майбутніх поколінь

Практична робота

№ 12. Складання віртуальному туристичному агентству програми реалізації ідей сталого розвитку в його діяльності.

Резерв (2 год)

ЛІТЕРАТУРА

1. *Алексеев С. В., Пивоваров Ю. П.* Экология человека. - М.: ГОУ ВУНМЦ МЗ РФ, 2001.
2. *Гдалин Д. Н., Гладкий И. Ю.* Глобальная география: Метод, пособие, 11 кл. - М.: Дрофа, 2002.
3. *Дейлі Герман.* Поза зростанням: Економічна стратегія сталого розвитку /Пер. з англ. - К.: Інтелсфера, 2002.
4. *Лавров С. Б., Гладкий Ю. Н.* Глобальная география, 11 кл.- М.: Дрофа, 1999.
5. *Максаковский В. П.* Географическая картина мира: 230 «каналов углубления к курсу «Экономическая и социальная география мира» (10 кл.): В 3 ч. - Ярославль: Верхне-Волж. кн. изд-во, 1996. - Ч. 3: Глобальные проблемы человечества.
6. *Маринич О. М., Шищенко П. Г.* Фізична географія України: Підруч.- К.: Т-во «Знання», КОО, 2003.
7. *Стан світу 2002/К. Флавін та ін./Пер. з англ. - К.: Інтелсфера, 2002.*
8. *Стойкий екологічно безпечний розвиток і Україна: Навч. посіб. /За ред. М. І. Дробнохода. - К., 2002.*
9. *Топчієв О. Г.* Основи суспільної географії. - Одеса: Астропринт, 2001.

ГЕОЕКОЛОГІЯ {70 год}

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Геоecологія — це галузь наукових знань, яка являє собою синтез географічної та екологічної наук у контексті проблеми взаємодії суспільства і природи. На сучасному етапі розвитку людства проблема взаємодії суспільства і природи набула значної гостроти. Вивчення геоecології наблизить нас до її розв'язання.

Геоecологія відрізняється від біологічної, або класичної екології новим підходом, який реалізується через геоекосоціосистему. Геоecологія ґрунтується на застосуванні екологічних закономірностей до географічних процесів і явищ і, навпаки, закономірностей географічних до пояснення функціонування екосистем різних рівнів. Ця інтегрована наука розглядає людину в її цілісному природному, культурному, соціальному і техногенному оточенні. Відтак геоecологічний зміст сприяє зближенню пізнавального, ціннісного, індивідуального та практичного аспектів вивчення екологічного матеріалу. У свою чергу, екологічний підхід до вивчення географічного змісту ефективно поєднується з унікальними принципами географії: комплексністю, просторово-часовим виміром, соціальністю, краєзнавчою та країнознавчою спрямованістю.

Введення курсу «Геоecологія» в структуру географічної освіти учнів старшої (профільної) школи визначається необхідністю: **1)** узагальнити знання про екологічні процеси, ситуації і проблеми в комплексному просторово-часовому аспектах у контексті ідеї співіснування, співтворчості людства та природи; **2)** сформувати екологічний стиль мислення старшокласників як інтелектуальний і моральний механізм розуміння та розв'язання екологічних проблем, спираючись на принципи просторовості, прогностичності, соціальності, гуманізму, креативності мислення. Змістовим ядром курсу є поняття «геоекологічна ситуація», формування якого доцільно здійснювати через комплексний підхід до вивчення екологічних проблем конкретної території.

Навчальна програма курсу «Геоecологія» складається зі вступу та чотирьох розділів, розрахована на 70 год і передбачає розгляд теоретичних питань, а також проведення практичних і творчих робіт. Методичною своєрідністю курсу є особистісно- та діяльнісно-орієнтований підхід, що визначило включення в програму творчих робіт і практико-орієнтованих технологій, які сприятимуть залученню старшокласників до практичної екологічно доцільної діяльності для вивчення та розв'язання екологічних проблем своєї місцевості.